

Gesprekstool

Militaire en hybride dreigingen

In gesprek over weerbaarheid

Inhoud

Om de weerbaarheid van onze samenleving te vergroten moeten we inzicht krijgen in onze kwetsbaarheden en de manier waarop we ons kunnen voorbereiden op verschillende dreigingen. Met behulp van deze gesprekstool voer je hierover het gesprek. In deze handleiding leggen we uit waarom dat belangrijk is, wat de huidige situatie in de wereld betekent voor Nederland en onze veiligheid en hoe het gesprek met behulp van de middelen in de gesprekstool gevoerd kan worden.

Introductie	3
Scenario	4
Benodigdheden voor het gesprek	5
Aan de slag	6
<i>Overzicht onderwerpen</i>	7
<i>Stap 1 Impact</i>	8
<i>Stap 2 Ordenen</i>	9
<i>Stap 3 Gesprek</i>	10
<i>Stap 4 Acties noteren</i>	11

Introductie

Weerbaarheid is een taak van ons allemaal

Onze open en vrije samenleving is sterk afhankelijk van de wereld om ons heen. Dreigingen tegen onze nationale veiligheid houden zich namelijk niet aan onze landsgrenzen. Een veranderende wereld betekent ook dat dreigingen veranderen. We moeten daarom ook de manier waarop we onszelf beschermen aanpassen. Een sterke samenleving kan schokken aan. Dat is een taak van ons allemaal: overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, inwoners.

Iedereen heeft een rol te vervullen in het beschermen van onze nationale veiligheidsbelangen. Het is daarom belangrijk om te weten wat ons kan bedreigen en hoe we onszelf weerbaar kunnen maken. Weerbaarheid betekent dat je hebt nagedacht over wat er kan gebeuren en wat daarvan de gevolgen zijn. Wat is de impact als belangrijke voorzieningen uitvallen? Welke voorbereidingen kan de organisatie treffen om te voorkomen dat dit gebeurt? En wat kunnen wij doen om de continuïteit van de samenleving te garanderen?

Huidige situatie

Sinds de Russische inval in Oekraïne, staan de verhoudingen in de wereld op scherp. In Europa voelen we de dreiging vanuit Rusland. De nationale veiligheid van Nederland staat onder druk, onze veiligheidsbelangen worden bedreigd.

De ontwikkeling van de oorlog laat zich moeilijk voorspellen. Het is evenwel waarschijnlijk dat er sprake zal zijn van een langdurig conflict in Europa met kenmerken van hybride conflictvoering. Hierbij wordt een mix van civiele en militaire instrumenten gebruikt, zoals bijvoorbeeld hackaanvallen, sabotage of het verspreiden van desinformatie. Ook kunnen we de mogelijkheid van een aanval op de soevereiniteit en territoriale integriteit van het bondgenootschappelijk grondgebied niet uitsluiten.

Deze gebeurtenissen hebben nog geen ernstig effect gehad op onze samenleving. Maar dit kan elk moment veranderen. Sabotage van bijvoorbeeld infrastructuur kan onze samenleving hard raken. Denk aan een langdurige verstoring van de energievoorziening, (mobiel) internet of het betalingsverkeer. Omdat Nederland een sleutelpositie heeft als toegangspoort tot Europa: via de haven in Rotterdam en via het internetknooppunt in Amsterdam, worden ook andere landen geraakt wanneer dat gebeurt.

Naast de dreiging van externe actoren kunnen ook ongelukken, menselijke fouten, extreem weer of andersoortige incidenten diezelfde afhankelijkheden pijnlijk blootleggen. Een cyberaanval of een foutieve update kunnen dezelfde effecten veroorzaken en langdurige uitval veroorzaken.

Scenario

In deze gesprekstool gaan we uit van het volgende scenario:

**Wat als... de dreiging in de wereld sterk oploopt.
Er een conflict uitbreekt aan de oostflank van Europa.**

- > Nederland is slachtoffer van verschillende hybride aanvallen.
- > Zeehavens, vliegvelden, ziekenhuizen, olie- en voedselopslagplaatsen, transportverbindingen, communicatie- en betalingssystemen worden ernstig verstoord.
- > Ook burgerdoelen en waterkeringen worden geraakt.
- > Het leidt tot verstoringen en langdurige uitval van vitale sectoren, zoals drinkwater en transport.
- > De internationale handel en toelevering van voorzieningen, zoals voedsel en medicijnen, komt deels stil te liggen.
- > Een grootschalige stroom vluchtelingen begeeft zich vanuit het oosten naar West-Europa, waaronder Nederland.
- > De doorvoer van grote hoeveelheden militair materieel en personeel zorgt dat de beschikbaarheid van transportcorridors in Nederland onder druk komt te staan en de doorvoer op sommige plaatsen vastloopt.
- > Er ontstaat schaarste van hulpdiensten, ziekenhuispersoneel, energie en voedsel. Dit moet zorgvuldig worden verdeeld over civiele en militaire doelen.
- > Hulpdiensten zijn slecht bereikbaar, overheden zijn doelwit en kunnen hierdoor hun normale werkprocessen niet uitvoeren, inwoners zijn vooral op zichzelf aangewezen.
- > De ziekenhuizen liggen vol; de vele gewonde militairen en vluchtelingen belasten het Nederlandse zorgsysteem maximaal.
- > De economie krijgt een forse klap en de prijzen voor voedsel en andere primaire levensbehoeften schieten omhoog.
- > De maatschappelijke onrust neemt sterk toe ten koste van onze sociale stabiliteit. Dit leidt tot spanningen tussen bevolkingsgroepen en richting de overheid.

Benodigdheden voor het gesprek

A. Handleiding

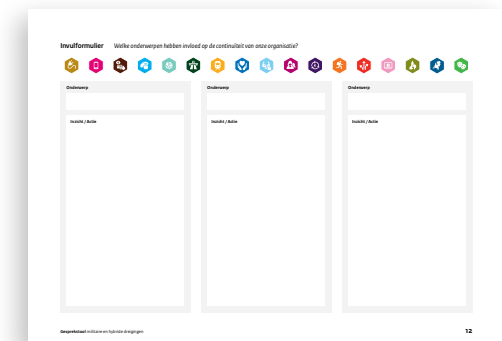
B. Onderwerpkaarten (17x)

C. 'Wat als...' kaarten (77x)

D. Speciale kaarten (3x)

E. Formulier voor noteren van acties

Aan de slag

Het is belangrijk om het gesprek over maatschappelijke weerbaarheid te voeren, ook binnen uw organisatie. Voer dit gesprek aan de hand van onderstaande stappen, samen met de gesprekskaarten die hiervoor ontwikkeld zijn. Deze kaarten beschrijven de onderwerpen die beïnvloed of geraakt kunnen worden door schaarste, sabotage en schade door een mogelijk militair en hybride conflict. Aan de hand van een aantal ‘wat als...’-vragen spreek je vervolgens over de eigen weerbaarheid en acties. Het gesprek kan worden gevoerd met 2 tot 20 mensen.

Stap 1 | Impact

Onderwerpen verkennen

Welke onderwerpen hebben invloed op de continuïteit van de organisatie?

Stap 2 | Ordenen

Onderwerpen sorteren

Op welke onderwerpen is onze weerbaarheid laag of juist hoog?

Stap 3 | Gesprek

Brainstorm per onderwerp

Gesprek aan de hand van ‘wat als...’-vragen. Wat is daarvan de impact op de organisatie? En hoe kunnen we hier weerbaar tegen worden?

Stap 4 | Acties noteren

Resultaten samenvatten

Gebruik het invulformulier om conclusies te noteren en concrete acties vast te stellen.

Overzicht onderwerpen

Schaarste, sabotage en schade ten gevolge van militaire en hybride dreigingen hebben impact op de volgende onderwerpen:

Stap 1 | Impact

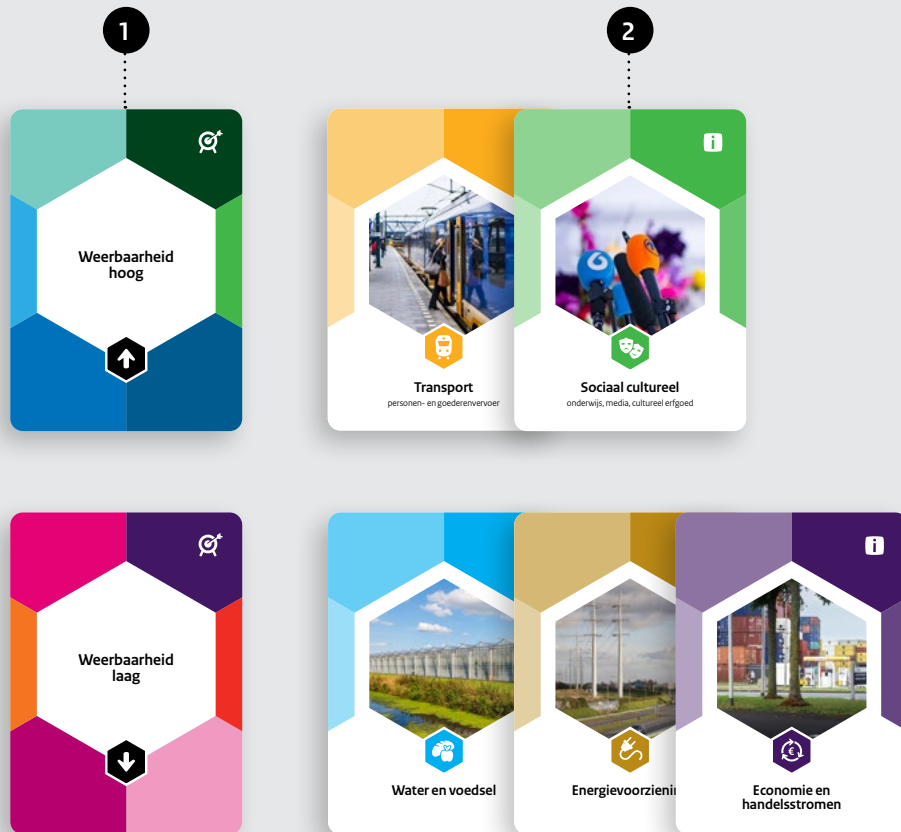
Onderwerpen verkennen

Welke onderwerpen hebben invloed op de continuïteit van de organisatie?

Instructies

1. Pak de stapel met *onderwerpkarten*, deze zijn te herkennen aan de i-iconen en afbeelding op de voorkant.
2. De spelbegeleider leest alle onderwerpen voor. Mocht dit vragen opnoemen staat er op de achterkant meer informatie.
3. Vervolgens wordt deze op tafel geplaatst met het icoon naar boven.
4. Wanneer alle *onderwerpkarten* op tafel liggen, nemen alle deelnemers een aantal minuten om zelf te bedenken welke onderwerpen impact kunnen hebben op de organisatie.
5. Bespreek met elkaar of er nog onderwerpen missen. Zo ja, dan kunnen deze handmatig worden toegevoegd op de lege onderwerpkarten. Deelnemers kunnen deze ook zelf inbrengen.

NB! De spelbegeleider kan de algemene en verdiepende vragen gebruiken om de gesprekken te sturen.

Stap 2 | Ordenen

Onderwerpen sorteren

Op welke onderwerpen is onze weerbaarheid laag of juist hoog?

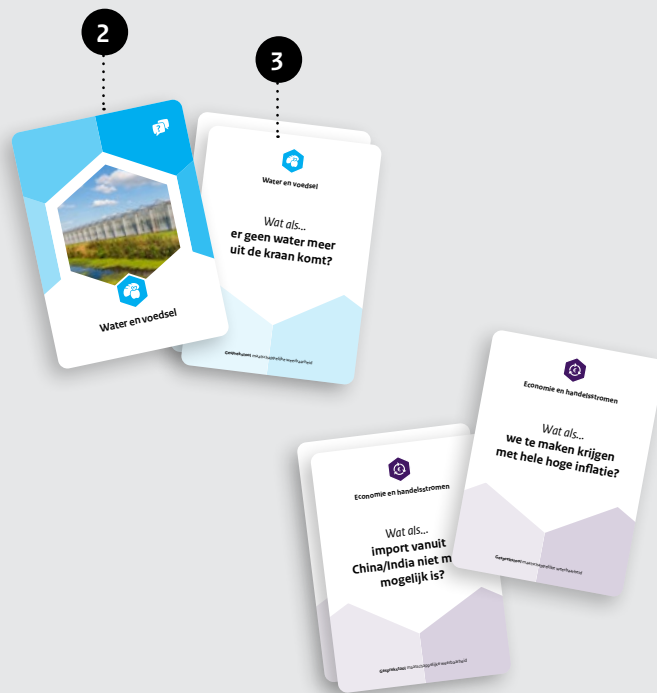
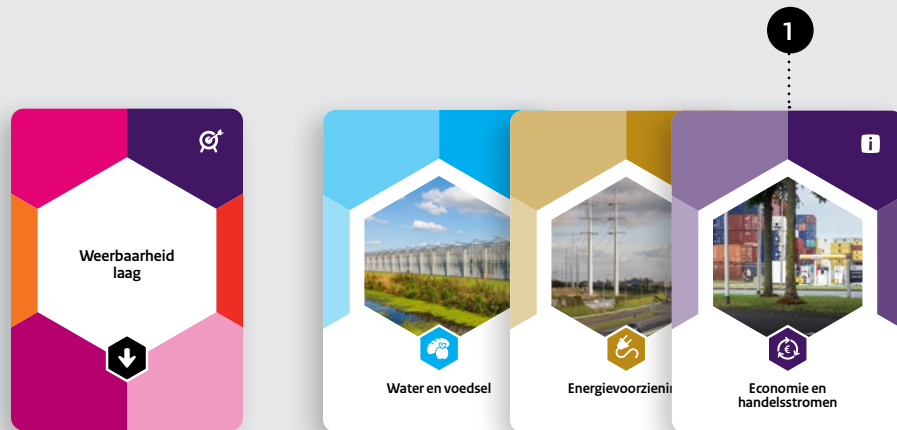
Instructies

Bespreek gezamenlijk welke onderwerpen invloed hebben en op welke manier. Kies de onderwerpkarten die impact hebben op de organisatie en houdt deze apart. Leg de andere onderwerpkarten weg.

1. Plaats de twee weerbaarheidskaarten onder elkaar op tafel:

- **Weerbaarheid hoog:** onderwerpen waarop de weerbaarheid van de organisatie hoog is.
- **Weerbaarheid laag:** onderwerpen waarop de weerbaarheid van de organisatie laag is.

2. Bespreek alle onderwerpkarten waarvan bepaald is dat deze impact hebben op de organisatie. Bepaal gezamenlijk de weerbaarheid van de organisatie op dit onderwerp. Leg de kaart dan achter *Weerbaarheid hoog*. Is de weerbaarheid laag? Leg de kaart dan beneden achter *Weerbaarheid laag*. Ga door totdat alle onderwerpkarten achter één van de twee weerbaarheidskaarten ligt.

Stap 3 | Gesprek

Brainstorm per onderwerp

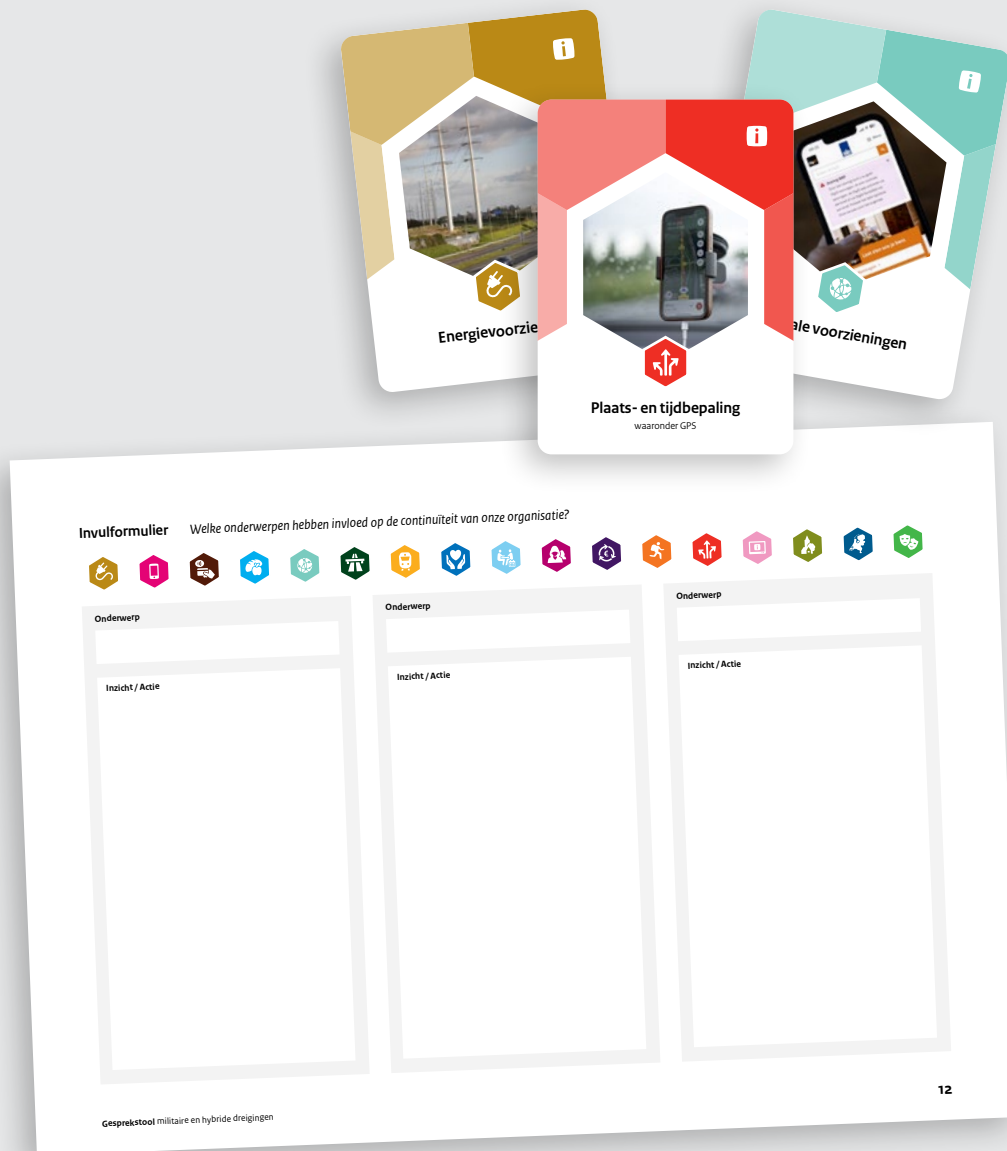
Gesprek aan de hand van 'wat als...'-vragen. Wat is daarvan de impact op de organisatie? En hoe kunnen we hier weerbaar tegen worden?

Instructies

1. Kies uit de rij achter de kaart *Weerbaarheid laag* maximaal 5 onderwerpen die gezamenlijk worden besproken. Bespreek wat de impact is, wat er nodig is om weerbaar te worden en welke acties daarvoor nodig zijn.
2. Voor elk onderwerp zijn er meerdere 'Wat als...' kaarten beschikbaar. Deze zijn te herkennen aan een specifiek icoon.
3. Op de achterkant van de kaart staat een stimulerende vraag om de discussie te helpen. Let op dat de discussie zich niet beperkt tot deze situaties, denk ook breder.

Optioneel: daag elkaar ook uit om onderwerpen te combineren die tegelijk voor kunnen komen en cascade-effecten kunnen veroorzaken.

4. Pak alle onderwerпкаarten er nog een keer bij. Kies 1 tot 3 onderwerpen waarop de organisatie in een mogelijke noodsituatie een rol kan spelen om de samenleving draaiende te houden. Dit kan van alles zijn: van beschikbaar stellen van ruimtes tot het opladen van telefoons op noodstroom.

Stap 4 | Acties noteren

Resultaten samenvatten

*Hoe weerbaar zijn we? Wat kunnen we doen weerbaarder te worden?
En hoe kunnen we de weerbaarheid van Nederland vergroten?*

Instructies

1. De spelbegeleider verzamelt inzichten en acties. Gebruik het *invulformulier* om deze op te schrijven.
2. Noteer ook op welke onderwerpen de organisatie een rol kan spelen om Nederland draaiende te houden.
3. Bespreek welke acties hiervoor nodig zijn. Ter inspiratie voor dit gesprek kunnen ook de 'wat als...' -kaarten worden gebruikt.

Gebruik de opgedane inzichten in de praktijk om de organisatie en daarmee onze samenleving weerbaarder te maken. Maak hierbij voorkeur een concreet plan voor en blijf het gesprek over weerbaarheid voeren. Blijf ook nauw in contact hierover met brancheorganisaties, koepelorganisaties of departementen.

Invulformulier 1 *Welke onderwerpen hebben invloed op de continuïteit van onze organisatie?*

Onderwerp

Inzicht / Actie

Onderwerp

Inzicht / Actie

Onderwerp

Inzicht / Actie

Invulformulier 1 Welke onderwerpen hebben invloed op de continuïteit van onze organisatie?

Onderwerp

Inzicht / Actie

Onderwerp

Inzicht / Actie

Rol

Op welke onderwerpen kan onze organisatie een rol spelen om Nederland draaiende te houden?

Onderwerpen

1.

2.

3.

Inzichten / Acties

Invulformulier 2 *Welke onderwerpen hebben invloed op de continuïteit van onze organisatie?*

Onderwerp

Inzicht / Actie

Onderwerp

Inzicht / Actie

Onderwerp

Inzicht / Actie

Invulformulier 2 Welke onderwerpen hebben invloed op de continuïteit van onze organisatie?

Onderwerp	Onderwerp	Rol
Inzicht / Actie	Inzicht / Actie	Op welke onderwerpen kan onze organisatie een rol spelen om Nederland draaiende te houden? Onderwerpen 1. _____ 2. _____ 3. _____ Inzichten / Acties

Invulformulier 3 Welke onderwerpen hebben invloed op de continuïteit van onze organisatie?

Onderwerp

Inzicht / Actie

Onderwerp

Inzicht / Actie

Onderwerp

Inzicht / Actie

Invulformulier 3 Welke onderwerpen hebben invloed op de continuïteit van onze organisatie?

Onderwerp
Inzicht / Actie

Onderwerp
Inzicht / Actie

Rol
Op welke onderwerpen kan onze organisatie een rol spelen om Nederland draaiende te houden?
Onderwerpen 1. _____ 2. _____ 3. _____ Inzichten / Acties

Invulformulier 4 Welke onderwerpen hebben invloed op de continuïteit van onze organisatie?

Onderwerp	Onderwerp	Onderwerp
Inzicht / Actie	Inzicht / Actie	Inzicht / Actie

Invulformulier 4 *Welke onderwerpen hebben invloed op de continuïteit van onze organisatie?*

Rol

Op welke onderwerpen kan onze organisatie een rol spelen om Nederland draaiende te houden?

Onderwerpen

Inzichten / Acties

Colofon

Deze gesprekstool is tot stand gekomen met een interdepartementale betrokkenheid, onder coördinatie van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid.

Kijk voor meer informatie over militaire en hybride dreigingen op
www.rijksoverheid.nl/dreiginginnederland